

Maarten van Immerzeel

Jezus als rolmodel

Met dank aan Cor Willemse

UITGEVERIJ **KOK** UTRECHT

© 2017 Uitgeverij Kok
Postbus 13288, 3507 LG Utrecht
www.kok.nl
Omslagontwerp Flashworks
ISBN 978 90 435 2836 8
ISBN e-book 978 90 435 2837 5
NUR 700

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorwoord

Er is een oud verhaal over iemand die een masker moest dragen waardoor hij er mooier uitzag dan hij in werkelijkheid was. Jarenlang droeg hij dat masker. Toen kwam de dag dat hij het af mocht doen. En wat bleek? Zijn gezicht had de prachtige vormen van het masker overgenomen! Hij had geen masker meer nodig, want hij was zelf mooi geworden. Wat als een vermomming was begonnen, was werkelijkheid geworden. Een wonderlijk verhaal. Er schuilt echter een diepe waarheid in! Wil je een vriendelijk mens zijn; doe alsof je dat al bent en je wordt een vriendelijk mens! Wil je overal positief aanwezig zijn, spreek dan overal opbouwende woorden. Dan ben je een opbouwend mens geworden! Wil je op je idool lijken? Doe alsof dat al zo is en je zult op hem of haar gaan lijken! Dit klinkt allemaal nogal kras, bijna oneerbiedig, maar zo bedoel ik het niet. Wat hier geldt, is wat C.S. Lewis noemt: 'Een soort doen alsof dat een inleiding op de werkelijkheid vormt.' We kennen dit 'doen alsof' vanuit de ontwikkeling van het kind. Een kind neemt op allerlei terreinen anderen als voorbeeld om het zo zelf te leren. Bijvoorbeeld: kinderen bootsen de klanken van volwassenen na, net zolang tot ze zelf kunnen praten. Ook in onze taal vinden we het terug. Wij kennen twee vormen van 'doen alsof': Doen alsof je iets doet en het niet doen, en doen alsof je al bent wie je wilt zijn! Het gaat mij om de tweede vorm: doen alsof je al bent wie je wilt zijn. Hierbij kan het belangrijk worden om jezelf af te vragen wie je als rolmodel zou willen zien. Die vraag kun je alleen voor jezelf beantwoorden.

Bij rolmodel denk ik aan de persoon Jezus van Nazaret. Niemand zal ontkennen dat Jezus een goed mens was. Daarom denk ik dat we veel kunnen leren van Jezus, de zoon van een timmerman. Ik zou geen beter voorbeeld weten waaraan ik mij in alle vrijheid kan spiegelen.²

Maar wat als je niks met 'dat christelijke' te maken wilt hebben. Waarom zou ik Jezus als rolmodel voor mijn leven kiezen? Ik weet wel andere voorbeelden die navolging verdienen. Denk aan iemand als Nelson Mandela of Moeder Theresa. En inderdaad, er zijn hele nobele, barmhartige en aanstekelijke persoonlijkheden, die alle navolging waard zijn. Maar wie op Nelson Mandela of Moeder Theresa lijkt, heeft zeer waarschijnlijk ook iets weg van Jezus. Hij is toch op de een of andere manier een voorbeeldmens. In hem zie je menselijke kwaliteiten die universeel aanvaardbaar zijn. Waarom dus niet gewoon Jezus als rolmodel? Daar hoeft je helemaal geen christen voor te zijn. Neem Gandhi. Hij aanvaardde niet de weg van verlossing die Jezus voor velen was. Maar, Jezus' woorden en voorbeeld nam hij serieus en hij richtte zijn leven ernaar.

Vandaar dit boek. Het is een poging om enkele levenslessen van Jezus te distilleren uit de verhalen die over hem bekend zijn. Per hoofdstuk behandel ik een eigenschap die kenmerkend voor hem was. Mag dit boek helpen om de plek waar u woont en werkt tot een plek te maken waar mensen in vrede en harmonie met elkaar kunnen samenleven.

Maarten van Immerzeel

I

Leerbaar

Kwetal is een figuur uit een verhaal van Marten Toonder. Zijn naam doet vermoeden dat hij iemand is die veel weet of veel denkt te weten. Iemand die voortdurend zegt dat hij het al weet. Hij heeft echter grote bewondering voor iemand met wat hij noemt 'een groot denkraam', de heer Olivier B. Bommel. Met betrekking tot Bommel is Kwetal nederig en leerbaar. Van Bommel denkt hij veel te kunnen leren. Hij heeft immers 'een groot denkraam'. De rest van de mensen bestaat uit minkukels.³ Al met al is Kwetal dus iemand die niet erg leerbaar is. De enige van wie hij wil leren is Bommel. Kwetal is een herkenbare figuur voor ons. Zodra je denkt alles te weten en je arrogant opstelt tegenover anderen, ben je niet voldoende leerbaar.

Het begrip leerbaar is een deugd die je niet vaak tegenkomt. Toch hebben we er allemaal mee te maken. Immers, wie niet leerbaar is, kan niet bijleren en afleren. De consequentie daarvan is dat wie niet leerbaar is, niet volwassen kan worden. Het toppunt van niet leerbaar zijn, werd eens verwoord door een meisje met grote bruine ogen. Haar grotere zus had net verklaard dat een en een twee is. Ze rechtte haar rug en zei fier: 'O, maar dat is pas veranderd, hoor!' Daar was geen speld tussen te krijgen! En als ze daar aan vast had gehouden, haar hele leven lang, zou ze nooit de volwassen vrouw zijn geworden die ze nu is.

Wie leerbaar is, moet van tijd tot tijd twijfelen aan een waarheid. Zo kan een kind dat opgroeit niet ten koste van alles blijven vasthouden aan de waarheid van dat moment: dat vader alles kan. Eens zal de dag moeten komen dat ze die waarheid in twijfel gaat trekken. Als dat niet gebeurt, blijft dat kind steken in een kinderlijke fase en zal het nooit een volwassen denkend en verantwoordelijk handelend mens worden.

Ook in het leven van Jezus zien we dat leerbaarheid wordt aangeleerd. Dat begint al vroeg. Jezus gaat op twaalfjarige leeftijd met zijn ouders naar de tempel in Jeruzalem.⁴ Daar zal zijn opvoeding en wat hij leerde over de inhoud van het jodendom, worden bekroond. Hij is daar door zijn vader, Jozef, op voorbereid. Hij zal Bar Mitswah worden, wat ‘zoon van de wet’ betekent.⁵ Daarmee wordt Jezus als volwaardig lid van de mannelijke gemeenschap gezien en mag hij voorlezen uit de boeken van God, de Thora, die via Mozes aan de joden gegeven waren als richtsnoer voor het leven. Daar hoort ook bij dat hij zich laat onderwijzen. Dat hij de woorden van de Thora binnen laat komen en toegankelijk is voor de inhoud ervan.

In deze gebeurtenis zien we een opmerkelijke houding van leerbaarheid. Tijdens de feestelijkheden in Jeruzalem zijn de ouders van Jezus op zoek naar hem. We lezen: ‘Toen ze hem niet vonden, keerden ze terug naar Jeruzalem om hem daar te zoeken. Na drie dagen vonden ze hem in de tempel, waar hij tussen de leraren zat, terwijl hij naar hen luisterde en hen vragen stelde. Allen die hem hoorden stonden versteld van zijn inzicht en zijn antwoorden.’ Baardige rabbi’s die al hun hele leven lang de richtlijnen van God bestudeerden en dan daar tussenin die jongen van twaalf jaar. Hij stelt hen vragen. Ze zijn in dialoog met elkaar. En dan het opmerkelijke: de leraren staan versteld van de antwoorden van die jongen, Jezus. Hier spreekt leerbaarheid aan beide kan-

ten uit. Het was algemeen gebruikelijk onder de rabbi's om, wanneer je merkte dat een leerling ongewoon veel inzicht toonde, aan de voeten van die jongere te gaan zitten en je te laten onderwijzen.

Die leerbare houding is van groot belang en niet altijd zo gemakkelijk aan te leren. Zo is er een verhaal waarin een woestijnheilige (monniken die zich voor gebed terugtrokken in de woestijn) lange tijd met een steen in zijn mond rondloopt om zichzelf te leren luisteren en niet steeds in het gebruik van woorden te vervallen ten koste van het luisteren. We zien dat Jezus die luisterende houding, die leerbaarheid heeft geleerd in zijn jonge jaren. Dat werd een goede basis om verder te kunnen opgroeien.

Bij het opgroeien ontdekte Jezus zijn levensroeping. In de jaren die dan volgen zien we steeds weer die houding van leerbaarheid opduiken. Een instelling die aan het eind van zijn leven zwaar wordt beproefd. Hij had begrepen dat hij door zijn leven van liefde en geweldloosheid uiteindelijk aan het kruis zou sterven. Hij zou, zo had hij begrepen, plaatsvervangend lijden. Daarmee zou hij voor mensen de weg naar God worden.

Daarbij was Jezus op en top mens. Iemand die van het leven hield. Van genieten, van eten en drinken, van humor en menselijke contacten. Dit weerhield hem er echter niet van om leerbaar te blijven. Dat ging met innerlijke worstelingen gepaard. We lezen: 'Toen hij zich bedroefd en angstig voelde worden, zei hij tegen hen: 'Ik voel me dodelijk bedroefd; blijf hier met mij waken.'

Hij liep nog een stukje verder, knielde toen en bad diep voorovergebogen: 'Vader, als het mogelijk is, laat deze beker dan aan mij voorbijgaan!'"⁶ Herkenbaar, niet? Ook al weet je wat goed is voor jou, het is niet vanzelfsprekend dat het dan ook door jou gedaan zal worden. Daar gaat een in-

nerlijke strijd aan vooraf. Hier helpt geen ‘volg je hart’ of ‘voelt het goed’. Jezus wist wat hij wilde en wist dat hij daarmee de weg zou gaan die voor hem bestemd was. Hier ging het erom spannen! Zou Jezus leerbaar blijven tot het einde of de meer comfortabele weg nemen?

We lezen nergens hoe lang deze innerlijke strijd heeft geduurd. We lezen wel de uitkomst ervan. Een uitkomst die laat zien dat Jezus leerbaar bleef tot het einde van zijn leven op aarde. We lezen dat hij bidt: ‘Maar laat het niet gebeuren zoals ik het wil, maar zoals u het wilt.’ En zo gebeurde het dat Jezus de onmenselijk zware weg naar een dood aan het kruis ging, omdat hij daarvoor koos en wist dat het zijn weg was. Hieruit blijkt zijn aanhoudende leerbaarheid.

Maar, hij was een heel bijzonder mens met speciale gaven. Het was daardoor vast gemakkelijker voor hem dan het voor mij zou zijn. Een andere schrijver die terugkeek op het leven van Jezus laat iets anders zien.⁷ We lezen van zijn hand: ‘Jezus heeft tijdens zijn leven op aarde onder tranen en met luide stem gesmeekt en gebeden tot hem die hem kon redden van de dood, en werd verhoord vanwege zijn diep ontzag voor God. Hoewel hij zijn Zoon was, heeft hij moeten lijden, en zo heeft hij gehoorzaamheid (*leerbaarheid –mvi*) geleerd.’

Deze woorden maken ons duidelijk, dat de keuzes van Jezus oorspronkelijk waren. Hier zien we geen voorbeeld van lijdzame gehoorzaamheid. Hier is iemand die bewust wilsbesluiten nam. Zijn leerbaarheid had hem gemaakt tot een volwassen mens, die dicht bij zichzelf en zijn roeping voor zijn leven bleef.

Leerbaarheid is lastig te leren. Daarin staan we onszelf zo vaak in de weg. We denken het zelf allemaal wel te weten en voelen het soms als een nederlaag, als falen, om simpelweg iets van een ander aan te nemen. We kunnen zo moeilijk omgaan met feedback, positief of negatief. Omdat we dan

van onze sokkel van eigenwaan, eigendunk en zelfingenomenheid komen en ons laten gezeggen en onderwijzen.

Daarbij moeten we figuurlijk en soms ook letterlijk door de knieën gaan om op het 'hoge niveau' van kinderen te komen. Hoe dat zo? Jezus zag in het kind goede kenmerken die volwassenen vaak bij het opgroeien zijn kwijtgeraakt. Gezonde kinderen hebben bijvoorbeeld een vanzelfsprekend vertrouwen in een geestelijk gezonde vader en moeder. Wat vader zegt, wordt zonder meer aangenomen. Wat moeder doet, wordt opgeslagen in het hart. Is het daarom dat Jezus een kind in het midden van de kring plaatst en tegen de volwassen omstanders zegt: 'Wordt als de kinderen?'